

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBOLÉ MÓO FALE SONLA NWO ADENLENYIANLÉ NE MÓ LA ANWO

MÓLEBÉBO

Wó meké ala móo Maanle Maanle móo wó Eku ye anu la gyinlabelé nee pepezele nee anwoadenlenyianlé a fa atianwolilé, pepelilé nee anzondwolé ba ewiade anu la,

Wó meké ala móo menli embu sonla nwo adenlenyianlé ne mó bie amaa ɔlua zo nyelee mgbane mgbane dɔɔnwo esisi emaa menli adwenle ezekye, nee ewiade ne móo eléba móo sonla biala banyia adenle aha edwéke biala móo ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala móo ɔdaye ɔkulo ké ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, emaa belá ye ali ké, ehýe a le awienvoléma anyelazo kpole kpale la,

Wó meké ala móo ɔhyia, saa benrehýe sonla benremaa ɔnreho ɔnretia esisilé nee atisesebeyéle, ké ɔwó ké mela bó sonla nwo adenlenyianlé ne mó anwo bane la,

Wó meké ala móo ɔhyia ké bemaa agɔnwoléyele wó Maanle Maanle avinli kényia anyuhóle la,

Wó meké ala móo Maamgbolé Koyéle ne anu amra éva bé diedi móo wó sonla nwo adenlenyianlé ne mó, ye gyinlabelé nee ye dibilé nee mrenya nee mraale adenlenyianlé pepe ne mó anu la éwula sonla nwo adenlenyianlé nwo mela ne móo beféle ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie bedo nu ké beboa beamaa menli anyia anyuhóle nee tenlabelé kpale wó atianwolilé bókwó nu la,

Wó meké ala móo Maanle Maanle móo wó Maamgbolé Koyéle Eku ne anu nee Maamgbolé Koyéle ne ébo éwóke ké bemaa awie biala anye azó sonla nwo adenlenyianlé nee atianwolilé ne mó na beali zolé kpale la,

Wó meké ala móo adenlenyianlé nee atianwolilé ehýe mó anwo ndelebebo kpale hyia kpole kpale maa éwókebóle ne azolilé anzéé munlililé ne la,

Ati, Kekala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

bó nolo ké

Ewiadeamra Nolobolé Móo Fale Sonla Nwo Adenlenyianlé Nwo Ehýe

le debie ko móo yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala móo dahuu kéva. Nolobolé ehýe kézie ye adwenle nu la abó módenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianlé nee atianwolilé ehýe mó anwo, na eza yealua ngózo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli móo wó Maanle Maanle móo wó Eku ne anu nee Maanle Maanle móo Eku ne sie bé la anu amra amuala alie ado nu kpale na beali zolé kpale.

Edwekékpóke 1

Menli muala di bé ti anwo na eza noko besé wó dibilé nee adenlenyianlé nu. Béle ndwenlenwo nee adwenle, yemóti ɔwó ké bekile adiemayele bemaa bé nwo ngoko.

Edwekékpóke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la amuala bie. Onle ke ngakyile anzee ngilehilenu anzee nyeyenu biala mo fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzee raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabele gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anzee nyeyenu biala wo maanyele, melazolile nu, anzee maanle zo gyinlabele nu wo maanle ne anzee eleka mo sonla ne de la anu. Saa maanle ne di o ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli o ti anwo o, onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpoke 3

Owo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekpoke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Owo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpoke 5

Onle ke bekile awie biala nyane anzee beye ye atisesebe, amumuye anzee begua o nyunlu aze anzee betwi o nyunlu.

Edwekekpoke 6

Ke mo mela se la, eleka biala mo awie biala lua la owo ke benwu ke odaye ole sonla.

Edwekekpoke 7

Ke mo mela se la, menli koooti se pepe mo onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba mela ne mo bo be nwo bane pepe la anu. Menli koooti le adenle nyia be nwo banebole pepe mo ko tia ngilehilenu anzee nyeyenu mo tia Nolobole ehye nee debie biala mo maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpoke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mo tia anwoadenlenyianle ne mo mo maamule nwo mela anzee mela eva emaa ye la a, owo ke koto ne mo pepe die ye.

Edwekekpoke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke mo otefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 10

Wo awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne mo anwo adwenlevalle nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a owo ke koto mo di o ti anwo na onli moguazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpoke 11

1. Sonla biala mo bekeha ke yeye etane mo odi ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu koto na koto ne bua ye fole ke mo mela se la. Wo koto eke ne owo ke onyia ninyene mo ofa opepe odie o nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyelee etane biala mo wo meke mo oyele zohane nyelee ne la enee onle etane mo oia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bema otele mo bepe bedo eke ne wo meke mo oyele etane ne la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 12

Ɔnle kɛ menli fa bɛ nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edwɛkɛ nu anzɛɛ ɔnle kɛ bɛkɛnga ye ahɛlata anzɛɛ bɛbɔ ye anyiemgba bɛɛkye ye anyunlunyia. Sonla zɛhae lɛ adenle maa mɛla ne pepɛ die ye anzɛɛ bɔ ɔ nwo bane wɔ zɛhae akpɔsemadi ɛbɛla ne mɔ anwo.

Edwɛkɛkpɔkɛ 13

1. Sonla biala lɛ adenle ɔfi ɛleka mɔɔ ɔde la ɔkɔtenla ɛleka biala mɔɔ ɔkulo la.
2. Sonla biala lɛ adenle ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔkɔ maanle gyene nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 14

1. Sonla biala lɛ adenle kɛ saa ɔlɛnwu amanɛɛ wɔ ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔkɔ maanle gyene nu ɔmaa bɛmaa ye ɛleka ɔtenla anzɛɛ bɛbɔ ɔ nwo bane.
2. Saa amanɛɛ ne mɔɔ ahenle ne ɛlɛnwu ye la ɛnvi anzɛɛ ɛnlua maanyɛlɛ ti anzɛɛ ye nyɛlɛɛ ne tia Maamgbolɛ Koyɛlɛ mɛla ne nee ye bodane ne mɔ a, yemɔ maanle gyene ne ɛnlɛ adenle kɛ ɔkelie ye azie anzɛɛ ɔkɛbɔ ɔ nwo bane.

Edwɛkɛkpɔkɛ 15

1. Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔyɛ ekulomani.
2. Ɔnle kɛ bɛbu ekulomani biala kɛ ɔlɛ ɛyɛvolɛ la. Eza noko ɔnle kɛ bɛsi awie biala mɔɔ kpɔndɛ kɛ ɔkakyi ye ekulomaniyɛlɛ la adenle wɔ mekɛ mɔɔ mɛla ɛmmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 16

1. Mrenya nee mraalɛ mɔɔ bɛkɛdwu agyalehɔlɛ la, saa bɛlɛ duzu menli o, saa bɛvi duzu maanle nu o, anzɛɛ saa bɛkɔ duzu asɔnɛ o, bɛlɛ adenle bɛgya bɛ nwo na bɛbɔ ɛdane. Bɛ mu nwiɔ bɛlɛ adenle pepɛ wɔ agyale nwo, wɔ bɛ agyale nee bɛ ewolebɔlɛ nu.
2. Ɔwɔ kɛ menli nwiɔ ne die to nu kolaa na bɛagya bɛ nwo.
3. Kunli nee yɛlɛ nee bɛ mra a lɛ ekpunli mɔɔ bɔ sua ɛkyekyɛlɛ bo anzɛɛ ekpunli mɔɔ tɛlɛ ye menli dɔɔnwɔ a, yemɔti ɔwɔ kɛ menli ekpunli ne nee maanle ne mɔɔ bɛwɔ nu la sinza bɛ.

Edwɛkɛkpɔkɛ 17

1. Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔnyia ɔ ti anwo agyapadɛɛ, eza noko ɔlɛ adenle kɛ ɔ nee awie mɔ bɔ nu nyia agyapadɛɛ.
2. Ɔnle kɛ awie biala hwele ye agyapadɛɛ wɔ mekɛ mɔɔ mɛla ɛmmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 18

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdwenle adwenle biala na ɔsonlɛ debie biala mɔɔ ɔkulo la, eza ɔlɛ adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenlɛ ne anzɛɛ ye diedi ne nee fanwodi, yɛɛ akeɛ noko ɔlɛ ɔ nwo adenle kɛ ɔ ngome anzɛɛ ɔ nee menli wɔ bagua anzɛɛ fealɛra nu ɔkile ye asɔnɛ anzɛɛ ye diedi ne wɔ ngilehilelɛ, nyɛlɛɛ, ɛzonlenlɛ nee boɛnleanlɛ nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 19

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdwenle na ɔka edwɛkɛ mɔɔ ɔkulo la; eza ɔlɛ ɔ nwo adenle kɛ ɔfa adwenle biala mɔɔ ngyɛgyɛlɛ biala ɛnlɛ nwo na ɔdua nolobɔlɛ ndenle ne mɔ biala anu ɔkpɔndɛ, ɔtie na ɔka edwɛkɛ ɔkile menli na

ɔmaa be adwenle mɔɔ ngyegyeye biala enle nwo a.

Edwekekpɔke 20

1. Sonla biala le adenle kɔ ayia anzee eku mɔɔ anzondwɔle wɔ nu la bie.
2. ɔnle ke behye sonla bɛmaa ɔkɔ eku nu.

Edwekekpɔke 21

1. Sonla biala le adenle boa wɔ ye maanle ne ebule nu, ɔle adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa betu ye ɔkɔ Melalile Ayia ne bie anzee ɔboa ɔmaa betu menli beko Melalile Ayia ne.
2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasɔe wɔ ye maanle ne anu.
3. Ezuavɔle ne ehulɔɔdeɛ ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulɔɔdeɛ ehye wɔ meke biala nee nɔhale emadɔle mɔɔ awie biala nyia adenle to ye deɛ wɔ feabo nu anzee wɔ ndenle biala anu mɔɔ ngyegyeye biala enle nu la.

Edwekekpɔke 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ ke maanle ne sinza ye eza ɔwɔ ke maanle ne dua ye mɔdenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadeɛ, ezukoa, menli nee maandee gyinlabelɛ ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boeyele nwo la.

Edwekekpɔke 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔle adenle ke ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwɔle. Eza noko ɔwɔ ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne envi ɔ sa a.
2. Sonla biala le adenle ke gyima mɔɔ ɔkeye la ɔnyia nwɔle ahatuale ke mɔɔ saa awie gyene a yele gyima zɔhane a anree ɔkenyia ye la.
3. Sonla biala mɔɔ ye gyima la ɔwɔ ke nyia nwɔle ahatuale kpale mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa be tenlabelɛ nu aye kpale a. Eza noko ɔwɔ ke ɔnyia ezinzale ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.
4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wɔ ye ehulɔɔndee ezinzale ti.

Edwekekpɔke 24

Sonla biala le adenle ke ɔdie ye enwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia meke ezinra mɔɔ ɔfa ɔye gyima na eza noko ɔnyia meke mɔɔ saa ɔye gyima dedee a ɔfa ɔdie ye enwomenle bie na betua ye nwɔle kake la a.

Edwekekpɔke 25

1. Sonla biala le adenle ke ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tenlabelɛ kpale mɔɔ fale be ngoane, aleɛ, edanle, dabelɛ nee ayileyele nee ninyene mɔɔ hyia maa be la anwo. ɔwɔ ke benyia moale wɔ meke mɔɔ benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzee yele kewu, bekeye mgbanyinli anzee ɔlua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.
2. ɔwɔ ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ɔ nli anzee beangya ɔ nli na beawo na beawo ye o, ɔwɔ ke bennea ye anzee besinza ye ke mɔɔ ɔfeta la.

Edwekekpɔke 26

1. Sonla biala le adenle sukɔa nwoma. ɔnle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, bɔbɔ wɔ mɔlebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. ɔwɔ ke mɔlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. ɔwɔ ke menli nyia

adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ bɔ mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.

2. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwolɛyele ba maanle maanle avinli, menli anze asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbole Koyele gyima ne mɔɔ ɔledi mɔɔ ɔfale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke bɛmaa be mra sukoa nwoma mɔɔ bekulo ke be mra ne mɔ sukoa la.

Edwekekpɔke 27

1. Sonla biala le adenle ke ɔdaye ɔye maandee nyelee biala mɔɔ beye wɔ maanle anze sua ne azo la bie, na eza ɔnya ninyene edolɔle nee abodee nwo nrelebe nwo anyuhɔle nvasoe ne mɔ bie.

2. Sonla biala le adenle ke ɔnya debie mɔɔ ɔkehɛle mɔɔ fale abodee nwo nrelebe, nwoma anze debie mɔɔ ɔkedolo la anwo banebole.

Edwekekpɔke 28

Sonla biala le adenle ke ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpɔke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ be avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔle anze yeali munli.

2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ aye gyima a, enee ɔngile ke ɔle adenle ɔbulu mela zo; ɔwɔ ke ɔdi ɔ ɔɔnwo mɔ adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ eni na ɔbo ye ebela ke mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mela ne mɔ mɔɔ fale benwonilile, anzondwole nee ye boɔyele ne se la.

3. Ɔnle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mɔ azo beye ninyene mɔɔ ɔtietia anze ɔbulu bodane nee ndenle ne mɔ mɔɔ Maamgbole Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpɔke 30

Debie biala mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anze menli ekpunli ko anze sonla ko angome mɔɔ ɔmaa ye adenle ɔye debie ɔsekye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ behyehye bedo eke ne la a.
